

Наукові перспективи
Видавнича група

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ У СУЧАСНІЙ
НАУЦІ

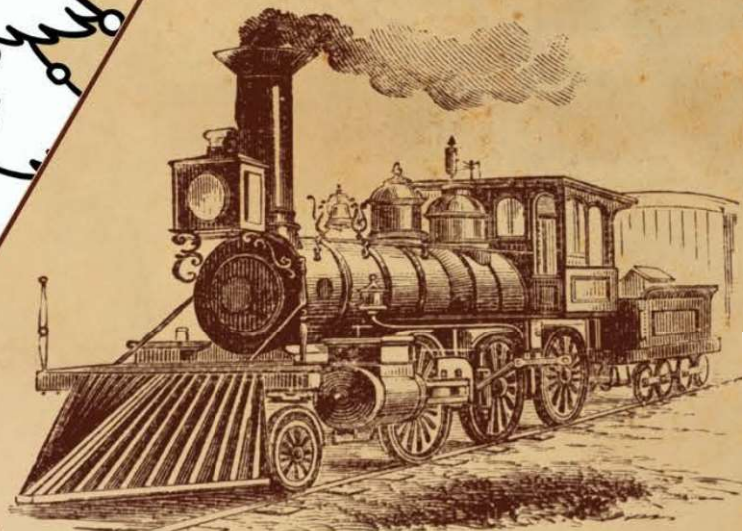
№ 1 (7)

2023

Серія: історія та
археологія,
державне
управління,
економіка,
педагогіка,
техніка,
право

Merry
Christmas

& happy new year

*Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея
докторів наук з державного управління»*

*Громадська організація «Асоціація науковців України»
Науковий парк Національного Авіаційного Університету*

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

«Актуальні питання у сучасній науці»

*(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне
управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 1(7) 2023

Київ – 2023

*Public Scientific Organization «Ukrainian Assembly
of Doctors of Sciences in Public Administration»
Public Organization «Association of Scientists of Ukraine»
Scientific Park of the National Aviation University*

within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives"

«Current issues in modern science»

*("Pedagogy" Series, "Law" Series, Economy Series, "Public Administration"
Series, "Technology" Series, "History and Archeology" Series)*

Issue № 1(7) 2023

Kyiv – 2023

«Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)»: журнал. 2023. № 1(7) 2023. С. 474.

Свідоцтво про державну реєстрацію Серія Серія КВ № 25116-15056Р.

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022 № 894 журналу присвоєні категорії "Б" із з права (спеціальність - 081 Право), економіки (спеціальність - 051 Економіка), педагогіки (спеціальність - 014 Середня освіта) та державного управління (спеціальність - 281 Публічне управління та адміністрування).

Рекомендовано до друку Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 12.01.2023, № 3/1-23).

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану (Баку, Азербайджан), Міждержавної гільдії інженерів консультантів, громадської організації «Християнська академія педагогічних наук України» та громадської організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання».

Журнал публікує оригінальні дослідницькі та оглядові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів державного управління, права, економіки, історії, педагогіки, техніки для їх інтеграції у європейський, світовий науковий простір. Цільова аудиторія: науковці, працівники вищих навчальних закладів та наукових інституцій, здобувачі вищої освіти, а, також фахівці тематики журналу.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Головний редактор: Дачій Олександр Іванович — доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)

Редакційна колегія:

- Балалаєва (Дорошенко) Катерина Вікторівна — кандидат технічних наук, доцент кафедри авіаційних двигунів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Бельська Тетяна Валентинівна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри менеджменту Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості (Київ, Україна)
- Будник Вікторія Анатоліївна - кандидат економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-логістики та транспортних технологій Державного університету інфраструктури та технологій (Київ, Україна)
- Гбур Зоряна Володимирівна - доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна)
- Дегтяр Олег Андрійович — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (Харків, Україна)
- Закієв Іслам Муса-Огли - старший науковий співробітник кафедри підтримання льотної придатності авіаційної техніки Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Заячківська Оксана Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Іванченко Євгенія Вікторівна — кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Ігнатович Сергій Ромуальдович - доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри конструкції літальних апаратів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Ільїна Анастасія Олександрівна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління і адміністрування Національного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)
- Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)
- Кардаш Оксана Любомирівна — кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматизації, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)

- Карускевич Михайло Віталійович - доктор технічних наук, професор, професор кафедри конструкції літальних апаратів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Катеринчук Іван Степанович - доктор технічних наук, професор кафедри телекомунікаційних та інформаційних систем Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна)
- Кінзерявий Василь Миколайович — кандидат технічних наук, доцент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Коваленко Валентин Васильович - доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник сектору авторського права та суміжних прав лабораторії авторського права та інформаційних технологій Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України (Київ, Україна)
- Ковтун Владислав Юрійович — кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Комнатний Сергій Олександрович - докторант кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
- Корченко Анна Олександрівна — доцент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Корченко Олександр Григорович — доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)
- Кошетар Уляна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Кошова Світлана Петрівна — кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління охорони здоров'я Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна)
- Кравчук Володимир Миколайович — доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
- Куриш Наталія Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (Чернівці, Україна)
- Марушева Олександра Анатоліївна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університет Новітніх Технологій (Київ, Україна)
- Маслак Тетяна Петрівна - кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри конструкції літальних апаратів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Матяш Ольга Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- Миргород-Карпова Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
- Михайленко Любов Федорівна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- Михальчук Роман Юрійович - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету (Рівне, Україна)
- Мізюк Вікторія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна)
- Мірошніченко Валентина Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна)
- Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
- Ніколаєв Микола Іллєч - доктор історичних наук, професор кафедри історії на методику її навчання Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Одеса, Україна)
- Новак-Каляєва Лариса Миколаївна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України (Львів, Україна)
- Огієнко Альона Володимирівна - доктор економічних наук, доцент кафедри організації авіаційних робіт та послуг Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Оніщенко Наталія Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, академік НАПрН України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України (Київ, Україна)
- Орлова Наталія Сергіївна – доктор наук з державного управління, професор кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (Харків, Україна)
- Павлов Костянтин Володимирович — доктор економічних наук, професор, професор кафедри аналітичної економіки та природокористування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (Київ, Україна)
- Павлова Олена Миколаївна - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, підприємництва та маркетингу Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)

- Палічук Юрій Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри медицини катастроф та військової медицини Буковинського державного медичного університету (Чернівці, Україна)
- Присяжнюк Олексій Миколайович - кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
- Робак Ігор Юрійович - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Харківського національного медичного університету (Харків, Україна)
- Руденко Юлія Анатоліївна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського (Одеса, Україна)
- Сапожников Станіслав Володимирович - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та психології Університету імені Альфреда Нобеля (Дніпро, Україна)
- Сидоренко Вікторія Миколаївна —асистент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Сирник Ярослав - доцент кафедри етнології та культурної антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)
- Січкаренко Галина Геннадіївна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності Державного університету телекомунікацій (Київ, Україна)
- Сопіако Ірина Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Відмінник освіти України, Заслужений юрист України, декан юридичного факультету Національного Авіаційного Університету (Київ, Україна)
- Терещенко Юрій Матвійович — доктор технічних наук, професор, лауреат Державної премії в області науки і техніки України, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри авіаційних двигунів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Титко Анна Васиївна — кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
- Толочко Світлана Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)
- Федоренко Владислав Леонідович — доктор юридичних наук, професор, DrHb - доктор хабілітований наук правничих (Польська академія наук), Заслужений юрист України, директор Науково–дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України (Київ, Україна)
- Хитровська Юлія Валентинівна - доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)
- Хохлячова Юлія Євгеніївна — кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Чумак Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
- Шандра Наталія Андріївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
- Шеремет Інеса Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри медикобіологічних та валсологічних основ охорони життя і здоров'я Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
- Шологон Лілія Іванівна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна)
- Якимчук Олег Феодосійович - керівник групи білінгу Відділу бізнес-систем Департаменту інформаційних технологій ПРАТ «Рівнеобленерго» (Рівне, Україна)
- Якушенко Олександр Сергійович — кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри авіаційних двигунів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Економіка»

Білошапка В.С., Охрименко І.Б. <i>РЕГУЛЯТОРНИЙ ТА КОМПЛІАНС-КОНТРОЛЬ В УПРАВЛІННІ ОПЕРАЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ БАНКУ</i>	12
Бодак М.П., Гирка О.І., Сапожник Д.І., Височанська О.В. <i>ІДЕНТИФІКАЦІЯ, МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ТА ВИЗНАЧЕННЯ КОДУ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА УКТ ЗЕД РИБНИХ ТОВАРІВ ХОЛОДИЛЬНОГО ОБРОБІТКУ</i>	35
Височанська О.В., Бодак М.П., Сапожник Д.І., Шумський О.В. <i>АНАЛІЗ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ</i>	47
Заверуха Д.А. <i>ОСНОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУТНОСТІ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0</i>	61
Маргасова В.Г., Вдовенко Н.М. <i>ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ НА ОБЛІК ВИТРАТ І КОНТРОЛЬ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА</i>	69
Соколовський Д.Б. <i>ПРИНЦИПИ МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ АГЕНТІВ</i>	80
Татаріна Т.В. <i>СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ</i>	91
Щадило М.І. <i>ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	106

СЕРІЯ «Державне управління»

Борщевський В.В., Чех М.М., Василиця О.Б. <i>ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЯК НЕ ДОПУСТИТИ ПОВЕРНЕННЯ РИНКУ ОБМЕЖЕНОГО ДОСТУПУ В УКРАЇНІ НА ЕТАПІ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ</i>	113
---	------------

Величко С.П., Величко І.С., Ковальов С.Г. <i>СТВОРЕННЯ СУЧАСНОГО СПЕКТРАЛЬНОГО ПРИЛАДУ ДЛЯ НАВЧАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ</i>	338
Волошин В.Д. <i>ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ТА ЗБРОЇ ЯК СКЛADOVA ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ</i>	352
Гречаник О.Є., Чупринін О.О. <i>УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА</i>	362
Ключкович Т.В., Синишина Ю.А. <i>ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ У СЛОВАЧЧИНІ: РЕГУЛЯТИВНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ</i>	375
Князян М.О., Силантьєва В.І., Млинчик А.В. <i>ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ У БАКАЛАВРІВ ТА МАГІСТРІВ ФІЛОЛОГІЇ ГОТОВНОСТІ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ МУЛЬТИМЕДІА</i>	386
Колмикова О.О. <i>ВОЛОДІННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ ЯК УМОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ В ГАЛУЗІ МОРСЬКОГО ТА РІЧКОВОГО ТРАНСПОРТУ</i>	397
Луцков А.В. <i>ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ТА НАВИЧОК ЗАСТОСУВАННЯ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ МАЙБУТНІМИ ОФІЦЕРАМИ ПРИКОРДОННИКАМИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ОПЕРАТИВНО- СЛУЖБОВИХ ТА СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ</i>	406
Мирончук Н.М., Антонова О.Є. <i>ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НА ЗАСАДАХ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ</i>	414
Отич О.М. <i>ВПЛИВ РИНКУ ПРАЦІ НА РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОГО ЛІДЕРСТВА ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДОШКІЛЛЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ</i>	426
Токовенко О.Л. <i>СУТНІТНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ</i>	438

УДК 371.12 (437.6)

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-1\(7\)-375-385](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-1(7)-375-385)

Ключкович Тетяна Василівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», вул. Університетська, 14, м. Ужгород, 88016, тел.: (0312)64-03-14, <https://orcid.org/0000-0003-3702-1086>

Синишина Юлія Анатоліївна викладач кафедри полікультурної освіти та перекладу, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», вул. Університетська, 14, м. Ужгород, 88016, тел.: (066) 626-41-89, <https://orcid.org/0000-0002-0219-0384>

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ У СЛОВАЧЧИНІ: РЕГУЛЯТИВНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Анотація. У статті висвітлено проблему професійного розвитку педагогів у Словацькій Республіці в розрізі її концептуальної розробки, нормативно-правового регулювання та особливостей практичної реалізації. Крізь історико-ретроспективну призму проаналізовано еволюцію нормативної регламентації педагогічної діяльності в Словацькій Республіці. Підкреслено, що у процесі інтеграції Словаччини в європейський освітній простір проблема професіоналізації вчителів вийшла на новий рівень концептуального осмислення і законодавчого регулювання з метою підвищення якості педагогічної освіти. Визначено основні напрями законодавчого регулювання професійного розвитку вчителів, які охоплюють кар'єрну систему, професійні стандарти педагогічної діяльності та неперервну освіту вчителів. Проаналізовано модель професіоналізації педагогічних працівників, яка викладена в «Концепції професійного розвитку вчителів у кар'єрній системі». Окреслено нормативне поле закону «Про педагогічних працівників» (2009 р.), яке включає регулятивні положення щодо правового статусу педагогів, їх кваліфікації, кар'єрних ступенів, професійного розвитку та ін. Підкреслено прогресивне значення вказаного закону для регулювання фахової підготовки, соціального становища та мотивації вчителів. З'ясовано важливість європейських програм навчання упродовж життя для професійного розвитку словацьких вчителів. Визначено ключові цілі професійного розвитку вчителів у Словаччині на сучасному етапі. Окреслено основні проблемні поля у сфері професійного розвитку педагогічних працівників у Словаччині та в міжнародному контексті. Підкреслено, що професійний розвиток вчителів

став пріоритетним напрямом цілеспрямованої державної політики Словацької Республіки. Зроблено висновок про те, що, попри наявність недоліків і проблемних аспектів, у Словаччині відбулися позитивні зміни в системі професійного розвитку педагогічних працівників, які орієнтовані на концептуальне оновлення її змісту, нормативно-правового забезпечення, а також практичних аспектів реалізації.

Ключові слова: Словацька Республіка, педагогічна діяльність, професійний розвиток, нормативне регулювання, вчителі.

Klyuchkovych Tetyana Vasylivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher School, Uzhhorod National University, University St., 14, Uzhhorod, 88016, tel.: (0312)64-03-14, <https://orcid.org/0000-0003-3702-1086>

Synyshyna Yuliia Anatolyivna Lecturer at the Department of Multicultural Education and Translation, Uzhhorod National University, University St., 14, Uzhhorod, 88016, tel.: (066) 626-41-89, <https://orcid.org/0000-0002-0219-0384>

TEACHERS PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN SLOVAKIA: REGULATORY ASPECTS AND THE WAYS OF ITS IMPROVEMENT

Abstract. The article highlights the problem of teachers professional development in the Slovak Republic in context of its conceptual growth, normative-legal regulation and features of its practical implementation. The evolution of pedagogical activity normative regulation in the Slovak Republic is analyzed through the historical-retrospective prism. It is emphasized that during Slovak integration into European educational space the problem of professionalization of teachers reached a new level of conceptual understanding and legislative regulation to improve the quality of teachers education. It is determined the main legislative regulation areas of professional teachers development that cover the career system, professional pedagogical activity standards and continuous teachers education. It is analyzed the model of pedagogical workers professionalization that is outlined in «The concepts of teachers professional development in the career system». The normative field of «Pedagogical workers Law» (2009) is outlined that includes regulatory provisions on legal status of teachers, their qualifications, career degrees, professional development etc. It is emphasized the progressive significance of the specified law for regulating professional training, social status and teachers motivation. The importance of European lifelong learning programs for professional Slovak teachers development has been found out. The key goals of professional teachers development

in Slovakia at the current stage have been determined. The main problem areas in the professional workers development fields in Slovakia and in the international context have been outlined. It is emphasized that professional teachers development has become a priority direction of the purposeful state policy of the Slovak Republic. It has been made a conclusion that despite the shortcomings and problematic aspects there have been positive changes in the system of pedagogical workers professional development in Slovakia that are focused on conceptual content renewal, regulatory-legal support and their practical aspects of realization.

Keywords: Slovak Republic, pedagogical activity, professional development, normative regulation, teachers.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення професійного розвитку педагогів є актуальною для багатьох країн світу, які розглядають її в розрізі сучасних реалій і вимог до вчительської професії. Значну увагу проблемі професійного розвитку педагогічних працівників приділяє Словацька Республіка, яка прийняла ряд регулятивних документів і реалізувала комплекс заходів у контексті інтеграції в європейський освітній простір. З початку 1990-х рр. Словаччина взяла курс на здійснення загальноєвропейської стратегії професійного розвитку з метою підвищення якості педагогічної освіти в цілому і професійного розвитку педагогів зокрема, що дозволило накопичити позитивний досвід у цій сфері. Вивчення досвіду європейських країн, і зокрема Словаччини, є важливим для України в контексті пошуку шляхів вдосконалення професійної підготовки педагогів та розвитку їх професіоналізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблеми професійного розвитку педагогів зумовлює інтерес дослідників і відповідно появу значної кількості наукових праць. Теоретичні, нормативні та практичні аспекти професійного розвитку педагогічних працівників у Словаччині висвітлюються у публікаціях Б. Касачової, Б. Косової, І. Павлова, Ш. Порубського, Б. Пупали [5], Ю. Кредатус і Я. Фурмана [7]. Положення та висновки досліджень вказаних науковців сприяли розвитку теорії учительської професії, а також розробці конкретних рекомендацій для розв'язання актуальних проблем професіоналізації педагогічної діяльності в Словаччині. Для простеження загальних тенденцій та особливостей трансформації систем професійного розвитку в порівняльному міжнародному контексті важливе значення мають аналітичні звіти та комплексні дослідження експертних груп OECD [9; 11], UNESCO [14], які опираються на значний масив емпіричних даних.

Мета статті – висвітлити проблему професійного розвитку педагогів у Словацькій Республіці в розрізі її концептуальної розробки, нормативно-правового регулювання та особливостей практичної реалізації.

Виклад основного матеріалу. Ключовим для нашого дослідження є поняття «професійний розвиток педагога», яке знаходить різне тлумачення в науковій літературі. Як підкреслює Л. Пуховська, поняття «професійний розвиток» у широкому розумінні відбиває розвиток людини в її професійній ролі, а у більш конкретизованих тлумаченнях професійний розвиток вчителя розуміється «як зростання його професійних досягнень в результаті накопичення практичного досвіду і систематичного перегляду власного викладання» [3, с. 98].

В розрізі цільової спрямованості нашого дослідження важливим є уточнення нормативного змісту поняття професійного розвитку педагога. Закон України «Про освіту» зазначає, що «професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання» [1]. А безперервний професійний розвиток розуміється як «безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності» [1]. Словацьке законодавство визначає професійний розвиток педагогічного працівника як «процес поглиблення, вдосконалення і розширення навичок і професійних компетенцій відповідно до найновіших наукових знань, соціальних потреб і вимог до педагогічної діяльності» [18, с. 2341].

Для визначення та уточнення розуміння професійного розвитку педагога у зарубіжній науковій літературі використовуються різні терміни, зокрема, розвиток вчителя (англ. teacher development), розвиток персоналу (англ. staff development), розвиток кар'єри (англ. career development), професійний розвиток (англ. professional development), розвиток людських ресурсів (англ. human resource development), освіта впродовж життя (англ. lifelong learning), неперервна освіта (англ. continuing education) та ін. [3, с. 98]. Як допоміжні терміни також використовуються «система професійного розвитку», «модель професійного розвитку». Зазначене термінологічне різноманіття підкреслює складність, багатогранність і важливість процесу професійного розвитку педагога.

На думку словацьких науковців, ключовими цілями системи професійного розвитку вчителів є створення оптимальних умов для забезпечення якості та ефективності педагогічної праці та кар'єрного росту педагогів. У даному контексті І. Павлов підкреслює пріоритетність безперервної освіти вчителів, завданням якої є задоволення потреб щонайменше на трьох рівнях: на рівні педагога – в індивідуалізації професійної ролі; на рівні навчальної інституції – у наданні освітніх послуг професіоналами; на рівні суспільства – в наданні якісних освітніх послуг [10, с. 30].

У Словаччині проблема професійного розвитку педагога знайшла нове відображення в процесі суспільно-політичних перетворень на початку 1990-х рр. і розбудови суверенної держави (з 1993 р.). У 1990-х рр. здійснювалися окремі заходи з концептуальної розробки та законодавчого врегулювання процесу підготовки вчителів, покращення статусу педагогічного працівника, але комплексності та ефективності в реалізації задекларованого не вдалося досягти. З-поміж нормативних документів, які регламентувати професійний розвиток педагогів у той період слід виокремити насамперед дві постанови Міністерства освіти СР, які були прийняті в 1996 р. – «Про професійну та освітню кваліфікацію педагогічних працівників» [16] і «Про подальшу освіту педагогічних працівників» [15]. Ці правові акти до сер. 2000-х рр. були єдиними документами, які нормативно визначали вимоги до кваліфікації учителів, їх професійних знань і навичок.

У 2001–2002 рр. на вищому державному рівні було прийнято важливий освітній документ – «Національну програму виховання та освіти у Словацькій Республіці на найближчі 15-20 років» (проект «Міленіум») [8]. Слід підкреслити, що одним з дванадцяти ключових напрямків реалізації національної програми визначено систему підготовки вчителів та їх професіоналізацію. У програмі зазначається, що професійна підготовка педагогічних працівників не обмежується базовою освітою, а триває упродовж всього життя, включає мотивацію до професійного вдосконалення та дотримання етичного кодексу вчителя [8, с. 47]. Для досягнення цілей було передбачено комплекс заходів: підвищити суспільну оцінку та фінансову підтримку педагогічної праці; врегулювати статус педагогічного працівника в правовому полі; запровадити стандарти педагогічної кваліфікації; визначити кар'єрні ступені; вдосконалити систему підвищення педагогічної кваліфікації; підвищити якість та ефективність педагогічної праці [8, с. 40-42]. Розробники документа очікували, що реалізація цих заходів буде значним поступом на шляху професійного розвитку педагогів у Словаччині.

Слід зазначити, що в 1990-х і на початку 2000-х рр. підтримка педагогічної професії проголошувалися важливою складовою політичних пріоритетів діяльності урядових коаліцій у Словаччині, але реальні кроки в цьому напрямку почалися тільки з сер. 2000-х рр. у контексті впровадження освітніх стандартів у рамках Болонського процесу.

У процесі інтеграції системи освіти Словаччини в європейський освітній простору проблема професіоналізації педагога вийшла на новий рівень концептуального осмислення. Під егідою Міністерства освіти Словаччини і європейських фондів розпочалися експертні обговорення проблеми професіоналізації педагога та концепції професійного розвитку вчителів.

Зокрема група експертів (М. Валіца, Б. Косова, Б. Касачова, І. Павлов, Б. Пупала) у 2006 р. запропонувала концептуальне бачення проблеми

професіоналізації в публікації «Професійний розвиток вчителя» [5]. Необхідність прийняття концепції професійного розвитку вчителів обґрунтовувалося наявністю кризових явищ у педагогічній освіті та рядом чинників національного та міжнародного рівня.

З-поміж основних цільових напрямів, що потребували концептуального осмислення та нормативного регулювання, експерти виокремлювали: кар'єрну систему, професійну стандартизацію і неперервну освіту вчителів. У контексті розвитку безперервної освіти дослідники підкреслювали необхідність створення механізму адаптації кваліфікації вчителів до умов кредитної системи навчання, а також врахування їх професійного рівня при диференціації заробітних плат. Цільовий напрям кар'єрного росту визначав шляхи та процедури, які дозволяли б вчителям визначати свій професійний розвиток. У сфері професійних стандартів пріоритетним вважалося визначення основних кваліфікаційних вимог до професії та розбудова моделі фахової компетентності педагогічних працівників. На думку словацьких дослідників, фаховий профіль вчителя повинен включати три групи компетенцій, які орієнтовані на учнів, навчальний процес і саморозвиток педагога [5, с.46].

У 2006 р. проєкт «Концепції професійного розвитку вчителів у кар'єрній системі» було презентований Міністерством освіти [6], а у квітні 2007 р. був схвалений Урядом Словацької Республіки. Концепція професійного розвитку вчителів визначала основні проблеми у сфері професійної діяльності педагога та шляхи їх розв'язання, а також стратегічні цілі та передумови змін. Концепція передбачала реалізацію п'яти взаємопов'язаних стратегічних дій – створення професійних стандартів, кредитної системи, кар'єрних рівнів, модернізацію неперервної освіти вчителів, механізму оцінювання і винагороди педагогів [6, с. 1].

Модель професіоналізації вчителів, яка була запропонована в документі, базувалася на трьох ключових концептах: нормативному, концепті розвитку та оцінювання [6, с. 9]. Ключове значення для реалізації змін, які були передбачені «Концепцією професійного розвитку вчителів у кар'єрній системі», мав нормативний концепт. Нормативний концепт став основою для розробки системи розвитку, що підтримує мотивацію педагогів до професійного вдосконалення через відповідну оплату праці та кар'єрне зростання. Винагорода вчителів і кар'єрні рівні залежать також від системи оцінювання якості професійної діяльності педагогів у рамках навчального закладу.

Концепція професійного розвитку вчителів стала основою для ухвалення парламентом у 2009 р. закону «Про педагогічних працівників» [18], в якому вперше в Словацькій Республіці професія педагога була врегульована

окремим законодавчим актом. Цей закон містить регулятивні положення щодо правового статусу педагогів, їх атестації та кваліфікації, кар'єрних ступенів, педагогічної практики, неперервного навчання, реєстрації та обліку педагогічних працівників, зарплатних тарифів, соціального захисту та ін.

Окремий розділ закону присвячений професійному розвитку педагога, кар'єрним і кваліфікаційним характеристикам. У розділі також окреслено основні шляхи професійного розвитку педагога: неперервна освіта, самоосвіта і творча активність у контексті педагогічної діяльності [18, с. 2342].

Закон «Про педагогічних працівників» зробив значний внесок у покращення фахової підготовки, соціального становища та мотивації вчителів, хоч багато аспектів професії педагога залишилися неврегульованими і чимало нововведень наразилися на критику експертів. Однак, з огляду на минуле, очевидним є нормативний прогрес на шляху професіоналізації підготовки й фахового розвитку педагогічних працівників. Позитивним є сам факт привернення уваги державних структур і суспільства до професії вчителя, його соціального становища.

Отже, шляхом прийняття у 2009 р. закону «Про педагогічних працівників» були нормативно врегульовані основні проблемні аспекти професійної діяльності педагогів. Водночас чимало інших аспектів у цій сфері потребують вдосконалення, зокрема нормативного врегулювання потребує проблема професійної стандартизації педагогічної діяльності. Це питання тривалий час знаходиться в площині нормативної уваги, оскільки є і запити педагогічної спільноти, і відповідні наукові розробки.

Важливим напрямом професійного розвитку педагогів є забезпечення навчання упродовж життя, основне завдання якого – це сприяння постійному вдосконаленню знань, умінь та компетенцій фахівців. В словацькому законі «Про педагогічних працівників» виокремлено види неперервної освіти (кваліфікаційна, адаптаційна, інноваційна, актуалізаційна, спеціалізована, функціональна) і коло суб'єктів, які можуть здійснювати відповідну освіту: ВНЗ; профільні освітні установи, створені міністерством чи центральними органами управління; школи та шкільні установи зі спеціальним регулюванням; церкви та релігійні організації [18, с. 2345].

Словацькі експерти розглядають неперервне навчання як інструмент освітньої політики держави та політики зайнятості населення, що долучає індивідів до активного розвитку на всіх етапах життєвого циклу [17, с. 37]. У Словаччині процес освіти впродовж життя реалізується в трьох освітніх площинах: 1) в умовах формальної інституційної освіти – в навчальних закладах відповідних рівнів; 2) поза відповідним навчальними закладами; 3) шляхом неформальної, неінституційної освітньо-виховної активності (соціальне оточення, групи інтересів) [17, с. 37]. Для забезпечення освіти

впродовж життя в Словаччині діють навчальні інституції, акредитовані відповідні програми в рамках університетської підготовки, реалізуються європейські та національні проєкти.

Словаччина активно бере участь у європейських програмах у сфері освіти, науки та фахової підготовки, що передбачають мобільність словацьких вчителів і педагогічних працівників у рамках міжнародного освітнього простору, обмін навчальними програмами, партнерську участь навчальних закладів у реалізації спільних проєктів, презентацію їхніх результатів на міжнародному рівні та ін. Наприклад, у 2007–2013 рр. Словаччина долучилася до освітнього проєкту ЄС «Програма навчання впродовж життя», у рамках учасниками мобільності в рамках європейського освітнього простору стали близько 20 тис. педагогічних працівників [12, с. 30]. У рамках програми було реалізовано також проєкти для вчителів, основне завдання яких полягало в обміні досвідом, покращенні педагогічної компетентності, міжкультурній освіті. Прикладом успішних проєктів для педагогічних працівників, які реалізувався безпосередньо у Словаччині, була програма «Словацький учитель компетентний для Європи» (2006–2008 рр.) [13].

Важливу роль у професійному розвитку вчителів відіграє Методично-педагогічний центр Словаччини (МПЦ), який щорічно реалізує національні та європейські проєкти в цій сфері. Наприклад, у 2010–2015 рр. МПЦ реалізовував масштабний проєкт «Професійний і кар'єрний ріст педагогічних працівників і персоналу», в рамках якого навчання проходили понад 100 тис. чол. [4]. Перспективність і динамічність програм навчання упродовж життя полягає в тому, що вони орієнтуються на попит ринку праці, сприяють оптимізації професійної структури та підвищенню рівня її конкурентоздатності. Також внаслідок реалізації різних проєктів навчання впродовж життя поглибилася європейська інтегрованість та інтернаціоналізація словацької педагогічної освіти.

Словацький підхід до неперервної освіти враховує як державні, загальноєвропейські вимоги щодо професійної компетентності педагогів відповідно до нормативного регулювання, так і власні інтереси та потреби вчителів щодо професійного вдосконалення. У контексті викликів для освіти, що спричинила пандемія COVID-19, важливим стало засвоєння передового досвіду використання можливостей онлайн-технологій і цифрових інновацій у педагогічній діяльності.

На сучасному етапі в Словаччині у сфері педагогічної професії використовується чітка кар'єрна структура, що виконує дві ключові функції: стимулює практичну роботу та передові дидактичні навички через офіційні канали з доплатою до заробітної плати, а також створює можливості для кращого узгодження навичок вчителів із завданнями в школі [11, с.11].

За результати дослідження стану словацької освіти експерти ОЕСР дійшли висновку, що система підвищення професійної кваліфікації вчителів є добре розбудована і включає координацію діяльності між різними освітніми інституціями, а її перевагою є широкий спектр навчальних пропозицій. Але у крос-національному порівнянні, рівень участі словацьких педагогів у системі професійного розвитку вважається відносно низьким. Як вважають експерти, це може бути зумовлено комплексом факторів, зокрема, слабкою релевантністю пропозицій програм професійного розвитку, обмеженими ресурсними можливостями, переважанням фінансової мотивації та неефективним маркетингом у сфері професійного розвитку [11, с.12].

Попри позитивний досвід педагогічної професіоналізації, у Словаччині зберігаються й проблеми у цій сфері діяльності: недостатня нормативна урегульованість стандартів професійного розвитку вчителів; слабка підтримка державно-управлінських структур ініціатив педагогічної спільноти; відносно низьке фінансове забезпечення вчительської професії та педагогічної освіти загалом; занижена професійна самооцінка і мотивація вчителів; низький рівень професійної автономності вчителів та ін. [2]. Вказані проблеми є перешкодами для фахового розвитку та професійної ідентичності словацьких педагогів.

Висновки. Отже, досвід Словацької Республіки засвідчує динамічність, комплексність і водночас складність впровадження змін в систему професійного розвитку педагогічних працівників. На сучасному етапі реформування освітньої системи формується розуміння, що для успішної реалізації змін необхідне створення повноцінних умов для професійного розвитку педагогічних працівників. Попри наявність проблем і недоліків, у Словаччині відбулися позитивні зміни в системі професійного розвитку педагогів, які орієнтовані на концептуальне оновлення її змісту, правового забезпечення, а також практичних аспектів реалізації. Важливим чинником становлення педагогічної освіти європейського рівня є те, що освітня політика держави зорієнтована не тільки на забезпечення базової підготовки педагогічних працівників, але й на стимулювання їхнього подальшого професійного розвитку.

Література:

1. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38–39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Ключкович Т. В. Інтеграція системи вищої педагогічної освіти Словацької Республіки у європейський освітній простір: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Дрогобич, 2017. 20 с.
3. Пуховська Л. Теоретичні засади професійного розвитку педагогів: рух до концептуальної карти. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2011. Вип. 1. С. 97–106.

4. Kapucianová D. MPC ukončuje šesť národných projektov. *Pedagogické rozhľady: odborný-metodický časopis*. 2015. Č.5. S. 1.
5. Kasáčová B. Profesionálny rozvoj učiteľa / B. Kasáčová, B. Kosová, I. Pavlov, B. Pupala, M. Valica. Prešov: Metodicko-pedagogické centrum, 2006. 164 s.
6. Koncepcia profesionálneho rozvoja učiteľov v kariernom systéme / B. Kasáčová, M. Černotová, L. Drga [et al.]. *Pedagogické rozhľady: odborný-metodický časopis*. 2006. Č.3. S. 3–26.
7. Kredátus J., Furman J. Funkčné inováčné vzdelávanie pre vedúcich pedagogických zamestnancov ZŠ a SŠ. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2015. 65 s.
8. Milénium – Národný program výchovy a vzdelávania v SR na najbližších 15 až 20 rokov. Materiál na rokovanie Národnej rady Slovenskej republiky. Bratislava, 2002. 56 S.
9. OECD. Supporting Teacher Professionalism. Insights from TALIS 2013. Paris: OECD Publishing, 2016. 222 p.
10. Pavlov I. Profesionálny rozvoj učiteľov a ich kontinuálne vzdelávanie na Slovensku. *Pedagogické rozhľady: odborný-metodický časopis*. 2006. Č. 4-5. S. 28–36.
11. Prehľad OECD o zdrojoch v školstve: Slovenská Republika – zhrnutie / P.Santiago, G. Halász, R. Levačić, C.Shewbridge. OECD, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, 2016. 20 s.
12. Program celoživotného vzdelávania (2007 – 2013) (Stručný prehľad výsledkov). URL: <https://www.minedu.sk/program-celozivotneho-vzdelavania-2007-2013/>
13. Slovenský učiteľ kompetentný pre Európu. URL: <http://www.esf.pf.ukf.sk/ucitel/info.htm>
14. UNESCO. Teacher Policy Development Guide. Paris: UNESCO, 2019. 123 p.
15. Vyhláška Ministerstva školstva SR z 26. januára 1996 o ďalšom vzdelávaní pedagogických pracovníkov. *Zbierka zákonov*. 1996. Č. 42. S. 416–418.
16. Vyhláška Ministerstva školstva SR z 26. januára 1996 o odbornej a pedagogickej spôsobilosti pedagogických pracovníkov. *Zbierka zákonov*. 1996. Č. 41. S. 398–415.
17. Vzdelávací systém v Slovenskej Republike. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva, 2005. URL: <http://web.uips.sk/rs/index.html>
18. Zákon č. 317/2009 z 24. júna 2009 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. *Zbierka zákonov*. 2009. Č. 113. S. 2334–2361.

References:

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On Education»]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady – Verkhovna Rada data*, 2017, 38–39, 380. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
2. Klyuchkovych, T. V. (2017). Intehratsiia systemy vyshchoi pedahohichnoi osvity Slovatskoi Respubliky u yevropeyskyi osvittii prostir: avtoref. dys. kand. ped. nauk: 13.00.01 [Integration of the Higher Pedagogic Education System of the Slovak Republic into the European Educational Space: Thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences, 13.00.01]. Drohobych [in Ukrainian].
3. Pukhovska, L. (2011). Teoretychni zasady profesiinoho rozvytku pedahohiv: rukh do kontseptualnoi karty [Theoretical principles of teachers professional development: movement to conceptual map]. *Porivnialna profesiina pedahohika – Comparative professional pedagogy*, 1, 97–106 [in Ukrainian].
4. Kapucianová, D. (2015). MPC ukončuje šesť národných projektov [MPC is completing six national projects]. *Pedagogické rozhľady: odborný-metodický časopis – Pedagogical views: professional and methodical journal*, 5 [in Slovak].
5. Kasáčová, B. (2006). Profesionálny rozvoj učiteľa [Professional teachers development] / Kasáčová B., Kosová B., Pavlov I., Pupala B., Valica M. Prešov: Metodicko-pedagogické centrum [in Slovak].

Журнал
«Актуальні питання у
сучасній науці»

(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)

Випуск № 1(7) 2023

Підписано до друку: 12.01.2023 р.
Формат 60x90/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2.

Видавець:
ФОП Жукова Ірина Віталіївна Свідоцтво серія ДК №7425 від 09.08.2021 р., 02217,
м. Київ, пр. Маяковського Володимира, буд. 4-В, кв. 10

Підготовлено рекламним агентством
«GoToPrint» Адреса, Україна, Київська обл.,
м. Київ, вул. Льва Толстого, 63
e-mail: gotoprint@gmail.com